

d'armas ni d'amor!».⁴ Però també s'hi documenta *buzoc*, més proper a la forma catalana, en dos trobadors tardans que crec anònims i fragmentaris, però en tot cas transmesos en manuscrits del S. XIV, i en els quals es tracta més o menys del sentit figurat, especialment el segon que es vanta de fer una cosa «malgrat d'omes *buzox*» (crec que és en rima) i en l'altra hi ha comparació de l'ocell, però amb el matís de sempre: «que-m fay voler dona jove, d'on rodi / torn [prep.] son ostal cum *buzox*, e no podi / de leis vezer so que vezer ne degra!» (cites de PSW). En fi, si hem de creure a Raynouard (II, 272), hi hauria un cas de *buzard* en Marcabrú. De tota manera les formes occitanes ben documentades, ho estan des de molts segles abans que en català, i són només *buzoc* i *buzac*, que com passa tan sovint en aquesta llengua «de cruïlla», una enllaça amb la catalana (*buzoc*) i l'altra, *buzac*, amb la d'Itàlia.

Val a dir que en aquest país el mot no sembla haver pertangut mai a la llengua literària o comuna (Petrocchi només en dóna unes formes sota la ratlla, amb laconiques remissions); Prati en cita les variants sobretot en diccionaris antics i en algun text en prosa tècnica,⁵ però les que tenen més garantia són *bozzago* en Mattio Franzesi (1555) i *abuzzago* (amb influència d'avis) en Luigi Pulci (1480). També s'enllaça amb aquella forma occitana el port. *Buçaco*, nom de l'encinglerada i grandiosa serra al N. i NE. de Coïmbra: Joaquim da Silveira i els altres especialistes han demostrat amb proves clares i abundoses que deu el seu nom als molts falcònids que la infesten⁶ i fins han aportat alguna prova que el mot s'usà en portuguès com a apellatiu: *RLus.* xxiv, 207-10, i *DECH (AVE-TORO)*.

Però tampoc en aquella terra es presenta en massa prou considerable per a indicar un terme autòcton més que un provençalisme dels trobadors que acompanyaven els grans caçadors feudals. En territori occità, en canvi, el trobem, fins als àmbits extrems del país, car en el gascò del Gers s'usa *buzoc* (Durrieux II, 133) i a la costa girondina apareix amb una doble forma *bidoc* (en aquest parlar -rɪ- dóna *ɔ̃*) i *bissoc*,⁷ formes que ens interessien especialment perquè ací reapareix la *i* del gir-empord. *bisaroca*. No és, doncs, estrany, que des del gascò vagi passar al basc, on Azkue dóna *buzoka* «buitre» com a bc.-fr. (lab., b.-nav.) i guipuscoà; no deu ser mot gaire conegut, car si bé Domingo Agirre usa, en la novella *Auñemendiko Lorea*, uns cops aquesta forma (II, 34) i altres *buzuka* (I, 72.16), el publicador Goikoetxea es creu obligat a explicar el significat amb una nota (Agirre era més aviat biscaí però de la zona que tira a Guipúscoa).

En contrast amb els escassos vestigis del Nord Hispànic i d'Itàlia, també amb l'extensió merament zonal en el català, i fins amb la representació ja més copiosa i arrelada dels parlars occitanics, és en el Nord de França on el mot presenta el seu centre: tant en arrelament com en antigor i extensió geogràfica. Bastaria remetre a l'ample quadro del *FEW* (I, 655-6); complementat amb les de Sainéan, *Sources Indig.* II,

445 i 236n. En els parlars francesos i en francès comú han predominat sempre les formes *buse* i *busurd*: aquesta, tan puixant, que aviat passà a l'al. *bussard* (de vegades escrit *busshart*), d'ús enterament comú, i a l'angl. *buzzard*. En francès *buzard* ja es troba en el S. XII, però hi ha en el període antic una variant *buisard*, que potser és la regular fonèticament, i aviat reduïda (cf. *lutter* < *luitier*).⁸ Però tot això s'ha d'ampliar encara amb l'excellent exposició de Tilander (*Remarques sur le R. de Renart*, 12-7, cf. *Jud. Rom.* L, 123).

I de *buse* derivà *busette* «fauvette», 'passerellet cantaire', com indica Tilander (*Rom.* LII, 463-4), a causa de la semblança de color, car també se li dóna el nom de *sunette* i aquest deu venir d'un francès antic *buisnard* («*busard*»), partint de **buisonart*, on es combinen les variants franceses *buisard* i *buison*. Aquesta té gran importància, car és l'única que reproduceix fidelment la suposada base llatina BUTEO, -ONIS. Realment aquest *buison* és forma coneguda en francès antic, i avui els seus continuadors fonètics tenen vasta extensió dialectal en els parlars de Bèlgica i de tota la zona oriental d'Oïl (*FEW*, *buteo*, § 1).

L'ètimon de tot plegat ha passat sempre per ser un llatí BUTEO, -ONIS (així *REW*, 1423; *FEW* I, 655-6; Tilander, etc.; força més escèptic, Sainéan). En realitat, però, el que està ben documentat en llatí és BUTIO, -ONIS 'bitó': espècie d'agró o bernat-pescaire;⁹ BUTEO i BUTIO es confonen fonèticament en el llatí tardà i de fet hi ha mss. de clàssics, com Juvenal, que han usat l'un per l'altre. Sembla que com a nom d'un falcònid figura en Plini (no ho tinc comprovat) i apareix també com a cognom en els Fastos consulars de 247 a. C.

No sé si hi ha més base que aquesta per dir, com fa Walde-H., que es tracta d'un ocell falcònid important per a la disciplina augural; quant al pasatge que hom sol citar de Festus podria realment al·ludir a un ocell de presa, amic de les soledats, puix que el relaciona amb l'astor i amb llocs deserts, però tot el context inspira desconfiança per les diverses preocupacions etimològiques i folkloriques que revela: «*buteo* genus avis qui ex eo se alit quod accipitri eripuerit, uastitatisque esse causam his locis quae intraverit, ut bufo ['el duc', cast. *bubo*], a quo etiam appellatur *buteo*». No deixa d'inquietar el veure que tots els lèxics llatins citats acabin donant com a prova el suposat BUTEO romànic. Cercle viciós, apuntalar l'incert amb l'incert! Tot amb tot, sembla que l'existència de BUTEO 'falcònid', com a mot separat de *butio* 'bitó', està suggerida per diversos indicis convergents, si no concloents.¹⁰ I, almenys provisionalment podem atènyer-nos-hi.

De tota manera serà bo de cridar l'atenció sobre uns altres pistes, encara que no siguin menys incertes.

En àrab espanyol i magrebí 'astor' es deia *báz*, al costat del qual (en el seu article *austur* i p. 42b) *RMa.* anota *bizán*¹¹ i també *buzà*! Si no m'enganyo amb caràcter de plurals (plural fracte); d'ací, amb el